

autor pri sastavljanju povijesnog dijela ove bibliografije načinio izvjesne propuste. Uz to uočljivo je, kako je nesumljivo velik broj historičara Hrvata koji pišu o povijesti Srba u Hrvatskoj, svakako veći od onog koji je naveo Korac, a time je ovoj bibliografiji dao mogućnost da posluži i za neke druge neželjene svrhe, koje sa njenom osnovnom namjenom nemaju ništa zajedničkog.

Vatroslav Frkin, Stare srpske knjige i časopisi u knjižnici franjevačkog samostana u Slavonskoj Požegi, navodi abecednim redom popis dijela i časopisa iz srpske književne baštine, sačuvanih u knjižnici požeškog samostana.

U rubrici: prikazi knjiga i studija, Ante Bežen piše o knjizi Milana Dragičevića, Refleksi jata u današnjim ličkim govorima, Beograd 1980, te o njegovoj studiji, Govor ličkih jekavaca, Beograd 1986.

Ivan Jurišić

ANKICA PANDŽIĆ: PET STOLJEĆA ZEMLJOPISNIH KARATA HRVATSKE

katalog, Povjesni muzej Hrvatske, Zagreb 1988. g. (145 str. 214 karata).

Katalog »Pet stoljeća zemljopisnih karata Hrvatske« na 145 str., tematski je podjeljen na pet dijelova. To su idući redom izlaganja tekstualni dio na hrvatsko-srpskom i engleskom jeziku; katalog; popis kartografa, crtača bakrorezaca i izdavača; popis ilustracija; literatura.

Na 15-ak stranica teksta prof. Pandžić upoznaje nas s povjesno geografskim uvjetima koji su predhodili nastanku karata, s počecima kartografskog stvaralaštva, te nas kronološkim redom od 15. do 19. st. upućuje na vrsne svjetske kartografe i njihove karte tematski vezane na prostor današnje Hrvatske. Tiskom Ptolomejeve Geografije 1477. g. u Bologni započinje renesansa u kartografiji. Za nas posebno značenje ima Ptolomejeva Peta tabla Evrope (kat. br. 1.), jer su na njoj između ostalog prikazane rimske provincije Recija, Vindelicija, Norik, Gornja i Donja Panonija i Dalmacija, na čijem je tlu u srednjem vijeku nastala hrvatska država. Jedno od starijih izdanja Ptolomejevog atlasa tiskanog u Veneciji 1511. g. čuva se u našoj zemlji u Franjevačkom samostanu na Košljunu. Sve podatke o njoj možemo naći u katalogu (Kat. br. 3.).

Prema području koje prikazuju, autorica izdvaja dvije vrste karata koje vrlo sistematično razrađuje. Karte kontinentalnih područja izrađivane u samostanima Austrije i Ugarske po nalogu nekog vladara, pretežno u vojne svrhe, prikazuju istočne i središnje djelove Hrvatske i Slavoniju, no nekad su prikazivale i nepoznata područja s izmišljenim objektima.

U stvaranju ovih karata uz priznate svjetske kartografe kao što su A. Hirschvogel i W. Lazius, sudjelovali su i kartografi hrvatskog porijekla I. Klobučarić, P. R. Vitezović i S. Glavač, koji su uglavnom radili za strane naručioce. Tako je Ivan Klobučarić po nalogu cara Ferdinanda II 1601. g. napravio kartu Štajerske s dijelovima Kranjske i Koruške, a varaždinac Stjepan Glavač je na karti Hrvatske iz 1673. g. (kat. br. 80), prvi puta u povijesti kartografije uz dotad korištenu njemačku, upotrebio i hrvatsku milju.

Uz kontinentalne karte, kao rezultat naše pomorske orijentacije, nezaobilaznu ulogu u povijesti kartografije odigrale su pomorske karte s prikazom naše obale i otoka, tzv. portulani i izolari. Italija je u razdoblju od 12.—17. st. bila jaka trgovačka i pomorska sila, te nije bilo slučajno da su upravo njeni obalni gradovi Venecija, Livorno i Napulj postali jaka kartografska središta u kojima su uz vrsne talijanske majstore portulana i izolara P. Vescontia, A. Pianca, G. F. Camocia, G. Gestaldija i dr., ondje živjeli i stvarali i kartografi našeg porijekla P. Kopic, V. D. Volčić, M. R. Kolunić i N. Bonifačić.

Spomenimo samo Kopicjev atlas »De summa totius orbe« iz razdoblja od 1524—1526. g. koji se danas čuva u Muzeju pomorstva u Piranu, a u katalogu je predstavljen pod kataloškim brojem 5.

Dubrovčanin Vicko Dimitrije Volčić čije su karte predstavljene na izložbi u Dubrovniku, poznat je po svojim portulanima. Jedno od najznačajnijih njegovih dijela je portulanska karta »Carta nautica« iz 1601. g. Šibenčani Martin Rota Kolunić i Natal Božo Bonifačić specijalizirali su se pak u izradi izolara i veduta.

Autorica se u tekstualnom dijelu osvrće i na granice, te geografsko-političku podijeljenost Hrvatske, koja se u periodu od 15.—19. st. konstantno bori za svoj opstanak i promjenjivost granica, kako vanjskih državnih tako i unutrašnjih, između pojedinih upravnih jedinica. I nazivi pojedinih dijelova Hrvatske kao posljedica ovakvih prilika također su izloženi čestim promjenama. U jednom razdoblju oni označavaju jedno, da bi se tokom vremena, ovisno o političkoj situaciji i promjenama na granici zemlje, ti nazivi odnosili na šire područje.

U drugom, najopsežnijem dijelu knjige-katalogu, prof. Pandžić nas vrlo temeljito upoznaje sa svim izloženim kartama. U opisu kataloških jedinica dati su podaci geografskog, geografsko-političkog i povijesno-političkog karaktera, koje nalazimo i na samim kartama. Kako se velik broj karata kartografa našeg porijekla iz ranijih razdoblja nalazi izvan granica naše zemlje, mnoge od njih iz razumljivih razloga nisu mogle biti prezentirane. Zahvaljujući suradnji s pojedinim institucijama u nas i u inozemstvu kao što su Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Arhiv Hrvatske, brojni muzeji, Vatikanska biblioteka idr., kao i privatnim kolekcionarima, većina karata je prvi puta prezentirana široj javnosti.

U katalogu su iz spomenutog razloga zastupljene karte uglavnom stranih kartografa, dok su od majstora našeg porijekla prisutni Petar Kopic s atlasom »De summa totius orbis« iz 1524—1526. g. (kat. br. 5.); Mappa Generalis također iz 1699. g. i Tabula Geographica iz 1701. g. (kat. br. 116, 117, 118 i 119); Stjepan Glavač s kartom Hrvatske iz 1673. g. (kat. br. 80); Josip Bedeković s kartom Međimurja iz 1752. g. (kat. br. 145); Aleksandar Patačić s kartom Dalmacije, Hrvatske i Slavonije iz 1746. g. (kat. br. 146); Ivan Dizma Florijančić s kartom vojvodine Krajske iz 1744. g. (kat. br. 176); Josip Romuldo Kvaternik s poznatom kartom školstva u Hrvatskoj i Slavoniji iz 1838. g. (kat. br. 204).

Osebniju estetsku vrijednost katalogu daje bogatstvo ilustracija. Na 114 stranica kataloga svoje mjesto našlo je 55 faksimila karata od kojih su čak 12 u boji. Katalog završava s popisom svih kartografa, crtača i izdavača zastupljenih na izložbi, popisom ilustracija i literature.

Iako napisan kao katalog, svojim sadržajem i bogatstvom prezentiranih karata, na način na kakav se kod nas još nije primjenio on je i više od toga.

Uzevši u obzir sve navedene kvalitete, katalog »Pet stoljeća zemljopisnih karata Hrvatske« osim prigodne namjene-vodič kroz izložbu — može poslužiti i kao izuzetna edukativna literatura geografima, povjesničarima i svima onima koji se tom tematikom bave.

Zeljka Richter

BENKOVAČKI KRAJ KROZ VJEKOVE, ZBORNİK RADOVA SA ZNANSTVENOG SKUPA, ZADAR — BENKOVAC

sv. I, 1987, str. 410, sv. II, 1989, str. 500.

Zbornici »Benkovački kraj kroz vjekove« sv. I—II, rezultat su interdisciplinarno zasnovanog znanstvenog skupa o povijesnom, gospodarskom razvoju, kulturnoj baštini i prirodno-geografskim obilježjima Benkovačkog kraja. Skup je održan u Benkovcu zajedničkom inicijativom Općinske konferencije Socijalističkog saveza radnog naroda SR Hrvatske Benkovac i Filozofskog fakulteta u Zadru od 22—24. IV 1983. godine u čast četrdesetogodišnjice II zasjedanja AVNOJ-a i ZAVNOH-a. Kao popratna manifestacija predstavljeno je 2. izdanje knjige R. Petrovića »Nacionalno pitanje u Dalmaciji u XIX stoljeću« i otvorena izložba »Benkovac i Benkovčani na starijim fotografijama«. Zbog vrlo velikog broja pristiglih referata, radovi su sistematizirani u dva zbornika, tako da su ranije pristigli prilozi objavljeni u prvom svesku, a 16 naknadno prispjelih referata objavljeno je u drugom.

Budući da je interdisciplinarna koncepcija znanstvenog skupa rezultirala sudjelovanjem učesnika iz raznovrsnih znanstvenih disciplina, u ovom ćemo se prikazu ograničiti samo na razmatranje priloga društveno-humanističke problematike sa povijesnom dimenzijom.

Prvih 5 rasprava prvog sveska posvećeno je isključivo prirodno-geografskim obilježjima Benkovačkog kraja, te demografskim kretanjima u toj regiji tokom nekoliko posljednjih desetljeća.

U prilogu »Bukovica i Ravni Kotari« (str. 65—82) L. Kos razmatra geografsko, gospodarsko, upravno, prometno i povijesno značenje ovih dvaju dalmatinskih mikroregija s obzirom na njihovu prostornost, naseljenost i demografsko-povijesni razvoj, te teritorijalno-administrativnu podjelu u prošlosti.

Numizmatičkom zbirkom Muzeja u Benkovcu od primjera prvih sačuvanih ilirskih i grčko-rimskih kovanica, preko novčanih jedinica srednjoevropskih gradova i država, sve do jedinstvenog monetarnog sistema Austrijske Carevine razmatra uz priloženi popis izložaka i fotografski materijal I. Mirnik u radu »Nalazi starog novca u Benkovcu i okolici« (str. 83—100).

J. Lučić prilogom »O vezama Ravnih Kotara s Prekovelebitskim područjem u srednjem vijeku« (str. 101—112) razmatra raspoređenost zemljišnih posjeda predstavnik dvanaest plemena s obje strane Velebita, geografsko-prometne mogućnosti komunikacije, te transhumno stočarstvo kao element gospodarskih veza i doticaja primorskih i prekovelebitskih plemenskih zajednica.

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 22

ZAGREB

1989.

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

Izdavač: ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Filozofski fakultet Zagreb — Humanističke i društvene znanosti, Zagreb, Krčka 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SR Hrvatske - VII.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informacije SR Hrvatske pod br. UP-547/2 — 84 — 1984.

RADOVI 22

Za izdavača
dr. Nikša Stančić

Tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

AGIČIĆ DAMIR, prof. Strossmayerova 2 — 55425 Davor
ANDREIS MLADEN, Socijalističke revolucije 42 — Zagreb
ANTOLJAK dr. STJEPAN, Zajčeva 31 — Zagreb
BERTOŠA SLAVEN, student Filozofski fakultet — Zagreb
BOBAN mr. BRANKA, Zavod za hrvatsku povijest FF — Zagreb
BRANDT dr. MIROSLAV, Socijalističke revolucije 73 — Zagreb
BUDAK mr. NEVEN, Filozofski fakultet — Zagreb
CRNKOVIĆ GORAN, prof. Maršala Tita 170 — Opatija
ČORALIĆ LOVORKA, studentica Fil. fakulteta — Zagreb
GRGIN BORISLAV, prof. Baštijanova 54 — Zagreb
IVELJIĆ ISKRA, prof. Ilica 165 — Zagreb
JURIŠIĆ mr. IVAN, Zavod za hrvatsku povijest FF — Zagreb
KOLAR-DIMITRIJEVIĆ dr. MIRA, Filozofski fakultet — Zagreb
KRIVOKAPIĆ mr. GORDANA, Institut za istoriju radničkog pokreta — Beograd
LAUŠIĆ dr. ANTE, Centar za istraživanje naroda i narodnosti — Zagreb
MATKOVIĆ STJEPAN, Šubićeva 3 — Zagreb
OČAK dr. IVAN, Zavod za hrvatsku povijest FF — Zagreb
PAVLIČEVIĆ dr. DRAGUTIN, Zavod za hrvatsku povijest FF — Zagreb
RICHTER ŽELJKA, prof. Povijesni muzej Hrvatske — Zagreb
STRČIĆ PETAR, Arhiv Hrvatske — Zagreb
ŠILOVIĆ DANJA, studentica Fil. fakulteta — Zagreb
ŠVAB mr. MLADEN, Leksikografski zavod »M. Krleža« — Zagreb
VRANJEŠ-ŠOLJAN dr. BOŽENA, Zavod za hrvatsku povijest FF — Zagreb
ŽIVKOVIĆ mr. DANIELA, Sveučilišna i nacionalna biblioteka — Zagreb
